

LESSON

5

วิชา กิจกรรมเสริมสร้างสุจริต จิตอาสา 30000-2001

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5

การขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคม และ การปลูกฝังทางวัฒนธรรม

กระบวนการสร้างมนุษย์เข้าสู่ระบบสังคม
(Socialization & Enculturation)

มนุษย์ไม่ได้อยู่คนเดียวในโลก จึงต้องผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงตลอดชีวิต

สภาพสัญชาตญาณเดิม
(Original Instinct) /
สภาพสัตว์ตามธรรมชาติ

ผ่านกระบวนการเรียนรู้
(Lifelong Learning Process)

Evolutionary Activation Curve

กลายเป็นมนุษย์สังคมที่มีวัฒนธรรม
(Cultured Social Human)

สองมุมมองทางวิชาการ: สังคมวิทยา และ มานุษยวิทยา

มุมมองทางสังคมวิทยา (Sociology)

**การขัดเกลาทางสังคม
(Socialization)**

การนำคนเข้าสู่ระบบของสังคม

พัฒนาบุคลิกภาพตามความต้องการ
ของระบบสังคม

มุมมองทางมานุษยวิทยา (Anthropology)

**การปลูกฝังทางวัฒนธรรม
(Enculturation)**

อ้างอิง: นิชพรรณ วรณศิริ (2540)

กระบวนการทางสังคมและจิตวิทยา
ที่เปลี่ยนสภาพสัตว์ให้เป็นมนุษย์

มีบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ

รูปแบบการเรียนรู้เพื่อขัดเกลาอัตตชีวะ

การเรียนรู้ทางตรง (เป็นทางการ / Formal & Direct)
ผ่านสถาบันหลัก เช่น ครอบครัว, การศึกษา, และกลุ่มเพื่อน

การเรียนรู้ทางอ้อม (ไม่เป็นทางการ / Informal & Indirect)
ผ่านการเลียนแบบกันในสังคม

องค์กรที่ทำหน้าที่ขัดเกลากายสังคมตลอดช่วงชีวิต

ครอบครัว
(Family)

สถานศึกษา
(Educational
Institutions)

กลุ่มเพื่อน
(Peer Groups)

สำนักงานหรือ
องค์กรที่สังกัด
(Workplaces/
Organizations)

สถาบันทางศาสนา
(Religious Institutions)

ทางศาสนา
(Religious
Institutions)

สื่อมวลชน
(Mass Media)

กระบวนการที่ไม่มีวันสิ้นสุด (An Unending Process)

**การขัดเกลาและ
ปลูกฝังวัฒนธรรม
คือการเรียนรู้ที่เริ่มต้น
ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย**

เปลี่ยนแปลงสัญชาตญาณเดิม
สู่การเป็น "มนุษย์สังคม" อย่างสมบูรณ์แบบ

ปริศนาแห่งความเป็นมนุษย์

อะไรคือสิ่งที่เปลี่ยน "สิ่งมีชีวิต" ให้กลายเป็น "คนโดยสมบูรณ์"?

บทวิเคราะห์ทางสังคมวิทยา
ว่าด้วยความจำเป็นของการขัดเกลาทางสังคม
ผ่านกรณีศึกษาเด็กที่ถูกตัดขาดจากโลกภายนอก

บันทึกกรณีศึกษา: เด็กหญิงในโรงนา

พ.ศ. 2529 (ฟ่องพันธ์ มณีรัตน์)

- **สภาพแวดล้อม:** ถูกตากับยายกักตัวไว้ในโรงนา
- **ผู้ดูแล:** แม่ที่มีภาวะปัญญาอ่อน หูหนวก และเป็นใบ้
- **ความสัมพันธ์:** ขาดโอกาสสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างสิ้นเชิง

สภาพเมื่อถูกค้นพบ (อายุ 6 ขวบครึ่ง)

- **ระดับพัฒนาการ:** คล้ายเด็กทารกอายุ 6 เดือน
- **การสื่อสาร:** พูดไม่ได้, ทำได้เพียงเสียงอู้อี้
- **พฤติกรรม:** หวาดผวา, ดุร้ายคล้ายสัตว์ป่า, แสดงกิริยาท่าทางตามสัญชาตญาณ

การฟื้นฟู และ บทพิสูจน์ทางสมอง

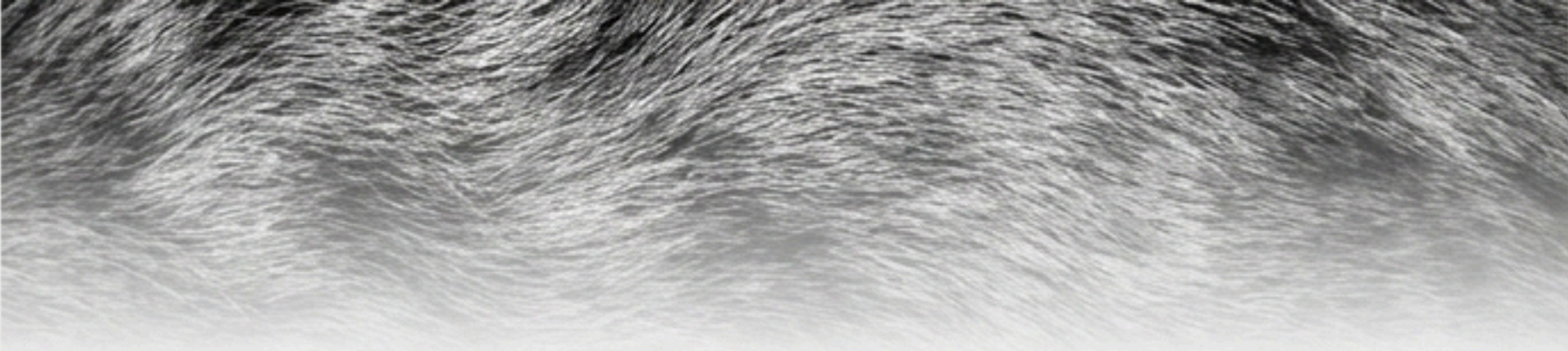

พัฒนาการทางสังคมฟื้นฟู
กลับมาสมวัยอย่างรวดเร็ว

เข้าสู่กระบวนการฝึกฝน
อบรมและเรียนรู้ทางสังคม

ข้อสรุปสำคัญทางชีวภาพ

ความบกพร่องที่เกิดขึ้น ไม่ได้
มาจากความผิดปกติของสมองหรือจิตใจ
แต่เกิดจาก **การขาดการติดต่อสัมพันธ์**
และ **การขัดเกลาทางสังคม** โดยสิ้นเชิง

มนุษย์ vs. สัตว์: ความแตกต่างของกลไกการเอาชีวิตรอด

สังคมมนุษย์ (Humans)	สัตว์ทั่วไป (Animals)
คุณสมบัติทางชีวภาพ: มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดติดตัวมาแต่เกิด	คุณสมบัติพื้นฐาน: ดำเนินชีวิตและตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม
ศักยภาพ: สามารถเรียนรู้และจดจำได้เพิ่มขึ้นตามกาลเวลา	ตัวขับเคลื่อนหลัก: พฤติกรรมทั้งหมดถูกกำหนดโดยสัญชาตญาณ ล้วนๆ
เงื่อนไขสำคัญ: ต้อง ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเพื่อบังคับศักยภาพออกมาใช้	

"ภาษา" คือเครื่องมือหลัก ของการขัดเกลาทางสังคม

มรดกทางสังคม

ภาษาเขียนช่วยสืบทอด
อารยธรรมต่อเนื่องหลาย
ร้อยหลายพันปี

การสะสมความรู้

รวบรวมองค์ความรู้และ
ทำที่ต่างๆ ได้อย่างชัดเจน

การอบรมสั่งสอน

สร้างความคิด ถ่ายทอด
และเรียนรู้พฤติกรรม

การติดต่อสื่อสาร

ใช้เป็นสัญลักษณ์ทำความ
เข้าใจระหว่างกัน

บทสรุป: องค์ประกอบของการเป็นมนุษย์

จุดมุ่งหมายของการขัดเกลาทางสังคม

กระบวนการสร้าง "คน" ให้เป็น "สมาชิกของสังคม" อย่างสมบูรณ์

รากฐานแห่งการอยู่ร่วมกัน

มนุษย์ไม่อาจอยู่โดดเดี่ยว การขัดเกลาทางสังคมคือเครื่องมือสำคัญที่เชื่อมโยงเจตจำนงส่วนบุคคลเข้ากับกฎเกณฑ์ของส่วนรวม เพื่อให้สังคมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

กระบวนการนี้ประกอบด้วย 4 จุดมุ่งหมายหลัก ที่ทำงานสอดประสานกันตลอดช่วงชีวิต

โครงสร้าง 4 เสาหลักของการสร้างคนในสังคม (The 4-Pillar Framework)

1. การปลูกฝังระเบียบ
วินัยพื้นฐาน
(Basic Discipline)

2. การปลูกฝังความ
มุ่งหวังในชีวิต
(Social Aspirations)

3. การสอนบทบาททาง
สังคมและทัศนคติ
(Roles & Attitudes)

4. การสอนความ
ชำนาญและทักษะ
(Skills & Expertise)

เสาหลักที่ 1 : การปลูกฝัง ระเบียบวินัยพื้นฐาน

กฎเกณฑ์ที่ต้องยอมรับ แม่ฝึใจในก้าวแรก

กิจวัตรประจำวัน (Daily Routines)

- เริ่มต้นตั้งแต่บิตันของชีวิตผ่านเรื่องใกล้ตัว เช่น การขบถ่าย
- บริบทไทย: การสอนคำสั้นๆ อย่าง "จี่" หรือ "อี" และการฝึกให้ขบถ่ายผ่านช่องเล็กๆ บนบ้านใต้ถุนสูงริมน้ำในอดีต คือการฝึกวินัยแรกเริ่ม

มารยาททางสังคม (Social Etiquette)

- ต่อยอดสู่การกราบไหว้ การทักทาย และการรักษาความสะอาด ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกัน

ผลกระทบของวิธีการเลี้ยงดู (Parenting Impact Matrix)

ความสมดุลของระเบียบวินัยส่งผลโดยตรงต่อบุคลิกภาพในอนาคต

การขัดเกลาที่เหมาะสม

วิธีการ (Method):

ผู้ใหญ่เป็นแบบอย่าง + สม่ำเสมอ + ยึดหยุ่นอย่างมีเหตุผล

ผลลัพธ์ (Outcome):

เด็กมีบุคลิกภาพที่ดี ปรับตัวเข้ากับสังคมได้

การขัดเกลาที่ผิดพลาด

วิธีการ (Method):

กวดขันเข้มงวดเกินไป + ลงโทษด้วยการเขี่ยต่ออย่างรุนแรง

ผลลัพธ์ (Outcome):

- ก้าวร้าว (Aggressive)
- ปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมใหม่ยาก (Hard to adapt)
- ลดทอนความคิดสร้างสรรค์ (Reduced creativity)

เสาหลักที่ 2: การปลูกฝังความมุ่งมั่นในชีวิต

ทำไมบุคคลจึงยอมทนต่อความลำบากและปฏิบัติตามบรรทัดฐาน?

[ระเบียบวินัยที่ฝึบใจ] + [เป้าหมายที่สังคมยกย่อง] = ความมุ่งมั่นที่มั้นท่มเท

คุณค่าที่สังคมมอบให้:

สังคมไทยยกย่องผู้ที่มีการศึกษาสูง หรืออาชีพเฉพาะ เช่น วิศวกร, นายแพทย์, นายทหาร

กระบวนการซึมซับ:

บุคคลได้รับการปลูกฝังทั้งทางตรงและทางอ้อม จนเกิด ความมุ่งมั่น ยอมลำบากเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กลุ่มยอมรับ

เสาหลักที่ 3: การสอนบทบาททางสังคมและทัศนคติ ศิลปะแห่งการวางตัวให้ถูกต้องตาม "กาลเทศะ"

การเชื่อมโยงสถานภาพ (Connecting Status):

ไม่ใช่แค่สอนให้ทำท่าทาง แต่คือการบอกเล่าสถานภาพของผู้ใหญ่ว่า "ท่านคือใคร"

การกำหนดทัศนคติ (Defining Attitude):

สอนให้รู้ว่าต้องวางตัวอย่างไรต่อบุคคลแต่ละระดับความสัมพันธ์

กระบวนการค่อยเป็นค่อยไป (Gradual Learning):

เริ่มต้นเมื่อเด็กรู้ความ และซึมซับระเบียบสังคมไปทีละขั้นอย่างเป็นธรรมชาติ

วงจรการสะสมความรู้ทางสังคม (The Social Accumulation Cycle)

กลไกที่เปลี่ยนความไม่รู้ ให้กลายเป็นการปฏิบัติตัวอย่างเป็นธรรมชาติ

Step 1: รับการอบรม (Receive Training)

ซึมซับการสอนที่ละเอียดละออน้อยจาก
ครอบครัวและคนรอบข้าง

Step 2: สะสมความรู้ (Accumulate Knowledge)

เรียนรู้และสะสมความเข้าใจเรื่อง
"บทบาทของตนเอง" และ "บทบาทของผู้อื่น"

Step 3: ปฏิบัติอย่างเป็นธรรมชาติ (Act Smoothly)

ประพฤติปฏิบัติได้อย่างไม่ขัดเขิน
ถูกต้องตามกาลเทศะโดยอัตโนมัติ

เสาหลักที่ 4: การสอน ความชำนาญและทักษะ

ผลลัพธ์สุดท้ายแห่งการขัดเกลา
เพื่อการมีส่วนร่วมในสังคม

The Ultimate Goal:

จุดมุ่งหมายข้อนี้คือผลลัพธ์ที่
ต่อเนื่องมาจาก 3 เสาหลักแรก

Social Participation: เพื่อให้บุคคลเกิด
ความชำนาญและทักษะที่จำเป็น สามารถเข้าไป
มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมกับผู้อื่นได้
อย่างมีประสิทธิภาพและราบรื่น

วิวัฒนาการของการถ่ายทอดทักษะ (Evolution of Skill Transfer)

สังคมอดีต: เรียบง่าย

- รูปแบบ: เรียนรู้ผ่านการ "เลียนแบบ" ตามขนบธรรมเนียมที่สืบทอดกันมา
- ชาย (Men): เรียนวิชาความรู้, ศิลปะ, และการป้องกันตัวจาก "วัด"
- หญิง (Women): เรียนการบ้านการเรือน และมารยาทกุลสตรีจาก "วัง"

สังคมปัจจุบัน: สลับซับซ้อน

- รูปแบบ: เรียนรู้อย่างเป็นทางการ มีวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาท
- ศูนย์กลาง (Center): "โรงเรียน" กลายเป็นสถาบันหลักในการเสริมสร้างทักษะ
- ทักษะสำคัญ: มุ่งเน้นความรู้ด้าน "มนุษยสัมพันธ์" เพื่อให้การปฏิบัติต่อผู้อื่นเป็นไปอย่างราบรื่น

บทสรุป: กลไกแห่งการสร้างสรรค์มนุษย์ (The Synthesis)

จุดมุ่งหมายทั้ง 4 ประการล้วนขับเคลื่อนสอดประสานกัน

เริ่มต้นจากการวางรากฐาน
ระเบียบวินัย

ขับเคลื่อนด้วย
ความมุ่งมั่น
ที่สังคมให้คุณค่า

ผสานความเข้าใจใน
บทบาทและกาลเทศะ

นำไปสู่การเกิด
ทักษะ
เพื่อการอยู่ร่วมกัน

การขัดเกลาทางสังคม จึงไม่ใช่เพียงการควบคุมสั่งสอน
แต่คือ "ศิลปะแห่งการประกอบสร้างบุคคล"
ให้กลายเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพและขับเคลื่อนสังคมไปข้างหน้าอย่างสมบูรณ์แบบ